

EKONOMSKA TEORIJA I RAZVOJNA POLITIKA

Dr Katarina Stanković*

KONTROVERZE U SAVREMENOJ EKONOMSKOJ TEORIJI

Apstrakt: Polazeći od činjenice da je savremena ekonomska teorija podjeljena na veći broj suprotstavljenih škola, u radu smo pokušali da odgovorimo na pitanja ZAŠTO i U ČEMU se ekonomisti ne slažu.

Faktori koji se uglavnom uzimaju kao determinante razlika između pojedinih škola mogu se svesti na a) različita shvatanja funkcionisanja privrede i b) preporuke u sferi ekonomske politike. I mada na prvi pogled izgleda da se oni nalaze u oblasti makroekonomije, ipak u njihovoj osnovi je različito shvatanje ponašanja privrednih subjekata – domaćinstva, preduzeća i vlade.

Postojeće insistiranje na razlikama i isključivosti pojedinih škola zanemaruje postignutu saglasnost u zahtevu da makroekonomija mora biti zasnovana na bazi mikroekonomije. Želja i potreba za postizanjem konsensusa između pojedinih škola i dalje je u sferi nade i budućnosti.

Abstract: Taking into account the fact that the contemporary economic theory is divided into a large number of opposing schools, we have tried to give the answers to WHY and WHAT ABOUT the economists argue.

The factors which are usually taken as the determinants of differences between particular schools can be reduced to: a) different comprehension of the working of the economy, and b) recommendations concerning the economic policy domain.

It seems, at first sight that they are in the area of macroeconomics, while the different comprehension of business subjects – such as households, enterprises and the government – are in their underlying base.

Current insistence on differences and exclusionism of particular schools diminish the achieved agreement that macroeconomics must be based on microeconomics.

A wish and need for consensus of particular schools achieving still remains in the sphere of hope and the future.

---

* Vanredni profesor, Ekonomski fakultet, Kragujevac

Uvod

Pojavu, razvoj i smenu pojedinih škola u razvoju ekonomske misli moguće je objasniti različitom realnošću i nivoom saznanja. Robert Lukas (Robert Lucas), dobitnik Nobelove nagrade za ekonomiju u 1995. godini, smatra da je razvoj ekonomije ili njenih pojedinih oblasti pod snažnim uticajem tehničkog razvoja naših sposobnosti da stvaramo eksplicitne modele privrede pod uticajem promena u stvarnosti, koje menjaju pitanja na koja, uz pomoć takvih modela, želimo da saznamo odgovore.¹ Međutim, problem nastaje kada u istoj realnosti postoje različiti teorijski pristupi i često dijametralno suprotne preporuke za iste probleme ili identične situacije. Otuda i česta pojava da profesionalni savet koji ćete dobiti zavisi od toga kome ste se za savet obratili. Ne samo da se ekonomisti ne slažu međusobno, već se često optužuju da se ne mogu složiti ni sa samim sobom. Predsednik Henri Truman ukazao je na teškoće mnogih kreatora ekonomske politike (policymakers) govoreći da je željan da radi sa ekonomistom koji neće uvek reći: 'S jedne strane ... ali ... s druge strane.' Problem nastaje što se teorijski modeli o kojima govori i Lukas, ne mogu lako i automatski prevesti u specifične primenjene politike.

Objašnjenje se može naći u prirodi same ekonomske nauke kao društvene nauke, bez obzira kako je definisali, a koja proističe iz njenog predmeta istraživanja, koji je složen i podložan stalnom menjanju i razvitku. Imajući u vidu činjenicu da se na jedan skup podataka uvek može postaviti više od jedne teorijske konstrukcije, kako je pisao Kun o filozofiji razvoja nauke, razumljiva je mogućnost prisutna u savremenoj ekonomskoj teoriji, da predstavnici različitih struja mogu različito interpretirati iste podatke i iste pojave. Pa i onda kada o činjenicama ne može biti rasprave razlike postoje u tumačenju uzroka. Tako visoku inflaciju i nezaposlenost u sedamdesetim godinama nova klasična ekonomija tumači kao posledicu velikih nedostataka kejnzijanske teorije i politike. Monetaristi ih vide kao odložene rezultate predhodnih monetarnih poremećaja. U skupoj dezinflaciji osamdesetih godina kejnzijanci nalaze potvrdu svojih shvatanja tržišta rada na kome se nadnice prilagođavaju sporo, a novo klasičari nedovoljan kredibilitet kreatora ekonomske politike. I mada na prvi pogled izgleda da se uzroci konflikta i značajnih razlika između pojedinih škola ekonomske misli nalaze u oblasti makroekonomije, ipak, u njihovoj osnovi je različito shvatanje ponašanja privrednih subjekata – domaćinstva, preduzeća i vlade.

---

¹ Lucas, R.S. (1980) *Methods and Problems in Business Cycle Theory*, Journal of Money, Credit and Banking, str. 696–715.

Pojava brojnih podela u savremenoj ekonomskoj teoriji, nakon sloma kejnzijanskog konsensusa ranih 70-ih, vode formiranju posebnih škola ekonomske misli koje se, u odnosu na početne ideje date u *Opštoj teoriji zaposlenosti, kamate i novca*, mogu svesti u dve opšte vizije. Prva, koja predstavlja dalje razvijanje kejnzijanske misli i druge, koja se može svesti na neku verziju obnavljanja predkejnzijansko klasične misli.

1. Glavne oblasti neslaganja ekonomista

U ekonomskoj literaturi sreću se različiti faktori kao uzroci neslaganja među među ekonomistima: ipak, svi se mogu svesti na različita shvatanja (a) *svojstva i načina funkcionisanja privrede*, i na osnovu toga različite (b) *preporuke ekonomske politike*. Sva ta pitanja su istovremeno povezana sa (a) *pozitivnom analizom* funkcionisanja privrede i konsekvencama ekonomske politike ili pojedinih njenih mera i sa (b) *normativnom analizom* koja uključuje kako privreda treba da funkcioniše i koje su mere poželjne sa aspekta vrednosnog rasuđivanja. Tako razlika između kejnzijanaca i monetarista u odnosu na državnu intervenciju nije samo razlika između maksimalista i minimalista. Kejnz u poglavlju "*Zaključne napomene o socijalnoj filozofiji koja bi mogla proizići iz moje Opšte teorije*"² pored neuspeha društva da obezbedi punu zaposlenost ističe i 'proizvoljnu i nepravičnu raspodelu bogatstva i dohotka'. Izvesno je da Fridman (Friedman) i monetaristi zahtevaju minimum državne intervencije, deregulaciju i privatizaciju javnog (državnog) sektora. Ali njihovo suprotstavljanje državnom sektoru i javnoj potrošnji je samo delimično inspirisano argumentima u odnosu na inflaciju i ulogom ponude novca. Brzina i strast sa kojom monetaristi zahtevaju zaokret u funkcionisanju privrede i države više pokazuje njihovo 'lično shvatanje', koje je Fridman izložio u studiji *Sloboda izbora (Free to Choose)*, nego pozitivnu ekonomiju.³ Mnoga neslaganja koja su proistekla iz razlika u normativnim zaključcima, rezultat su razlika u ličnom vrednovanju i verovanju. Baumol i Blinder⁴ upravo ističu da su mnoga pitanja iz domena uloge i značaja ekonomske politike, a koja se kreću u rasponu od shvatanja da je ekonomska politika regulator privrednih kretanja do stava da je ekonomska politika uzrok destabilizacije

---

² Keynes, J.M. (1956) *Opšta teorija zaposlenosti, kamate i novca*, Kultura, Beograd, str. 394.

³ Holland, S. (1987) *Global Economy*, Wildenteld-Nicolson, London, str. 24.

⁴ Baumol, W.J., Blinder, A.S. (1985) *Economics*, Harcourt Brace Jovanovich, str. 349–351.

privrede, više pitanje ideologije nego ekonomije. Otuda liberali su pretstavnici onih shvatanja koja zahtevaju vladin aktivizam u rešavanju ne samo ekonomskih već i društvenih problema, dok konzervativci smatraju da je vlada uprkos najboljim namerama glavni krivac destabilizacionim šokovima u inače stabilnom sistemu. Grupa američkih ekonomista (S. Bowles, D. Gordon i T. Weisskopf) daje interesantan pregled rešavanja pojedinih ekonomskih pitanja sa pozicije različitih političkih pristupa.⁵

Značaj i prednost demokratskog društva je upravo u tome što daje mogućnost svakom pojedincu da se, suočava sa više alternativa, opredeli.

Na prvi pogled, zbog prisustva visokog stepena normativnog u odlučivanju o pojedinim merama ekonomske politike i njenim posledicama, stiče se utisak da su one i glavni uzrok neslaganja pojedinih ekonomista. Posebno, ova vrsta neslaganja je podržavana ili preterano naglašavana u javnosti putem medija (od televizije, stručnih časopisa do dnevnih novina). Razlog tome je i činjenica da se odluke u ovoj oblasti tiču i pogađaju svakog člana društva. Povećanje ili smanjenje poreza, socijalnih izdataka, kamatne stope, vrednosti valute, inflacije ili nezaposlenosti i dr., uvek donose novu preraspodelu društvenog proizvoda pri čemu svi interesi nisu isto zastupljeni. Prioritet pojedinih ciljeva i sredstava u njihovoj realizaciji uvek su povezani sa sukobom različitih interesa. U ovoj oblasti ubeđenje je često više prisutno nego znanje. Otuda i shvatanje da ekonomija ima 'klijentski odnos društvom', ili da iz svake ekspertize provejava pristrasnost u korist nalogodavca i njegovog trenutnog interesa, što ne mora da brine, jer uvek postoji mogućnost da se poruči suprotno mišljenje.⁶

Međutim, osnova većine ovih neslaganja nalazi se u različitom pristupu funkcionisanju privrede, što pripada domenu pozitivne ekonomije. Različiti autori ističu različite faktore u analizi ključnih razlika u tumačenju funkcionisanja privrede. Pol Samjuelson (Paul Samuelson) smatra da razlike nastaju uglavnom na osnovu različitog pristupa (a) *determinisanosti agregatne tražnje*, (b) *ulozi fleksibilnosti cena* i (c) *stepenu racionalnosti u donošenju odluka*.⁷

---

⁵ *After the Waste Land, A Democratic Economics for the 2000*, (1990), M.D. Sharpe, Inc. Armonk, New York, str. 215. Preuzeto iz K. Josifidis, (1996), *Pro i contra: teorije politika upravljanja tražnjom*, Ekonomist, 3–4, Beograd, str. 189.

⁶ Holub, H.W. (1990), *Usponi i padovi ekonomske nauke*, Ekonomska politika, br. 1973, str. 45.

⁷ Samuelson, P., Nordhaus, W. (1995), *Economics*, McGraw–Hill, str. 601.

Tabela 1. Glavne razlike u političkim pristupima u odnosu na pojedina pitanja američke privrede

	<i>Desno krilo</i>	<i>Centristi</i>	<i>Demokrati</i>
1. Federalni deficit	<ul style="list-style-type: none"> - nema rasta poreza - smanjivanje državnih izdataka 	<ul style="list-style-type: none"> - opšti porast poreza - porast regresivnih poreza na potrošnju 	<ul style="list-style-type: none"> - porast poreza na bogatstvo - smanjenje vojnih izdataka - niže kamatne stope
2. Trgovinski deficit	<ul style="list-style-type: none"> - slobodna trgovina - status globalne sile - održavanje visokih kamatnih stopa - restauracija U.S. kao ekonom. i polit. sile br. 1. 	<ul style="list-style-type: none"> - upravljanje trgov. - ohrabrivanje trgov. specijalizacije - snažna promocija izvoza - očekivanja nižih kamatnih stopa - restaur. U.S. kao ekonom. i političke sile br. 1 	<ul style="list-style-type: none"> - upravljanje trgovinom - ograničavanje trg. specijalizacije - kooperativ. trgov. sporazumi - promocija nižih kamatnih stopa - traže globalnu ekonomsku sigurnost
3. Podržavanje rasta produktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> - deregulacija biznisa - upotreba "štapa" ('stick') u odnosima sa radnicima - tolerisanje ugrožavanje okoline 	<ul style="list-style-type: none"> - industrijska politika - obučavanje radnika ('training') - upotr. "šargarepe" ('carrot') u odnosima sa radnicima - rast produktivnosti rukovod. profitom - umerena regulac. ekologije 	<ul style="list-style-type: none"> - industrijska pol. - obučavanje radnika - upotr. "šargarpe" ('carrot') u odnosima sa radnicima - rast produktivnosti rukovoden najamninama - agresivna ekološka regulacija
4. Oživljavanje investicije	<ul style="list-style-type: none"> - deregulacija i investicije 	<ul style="list-style-type: none"> - obuzdavanje potrošnje radi podsticanja štednje - podsticanje javnih investicija 	<ul style="list-style-type: none"> - stimulacija tražnje putem rasta najamnine - podstic. javnih investicija - demokratizacija investicionih institucija

Ričard Frojin (Richard Froyen) smatra da su sve diskusije poslednjih pedeset godina vođene oko (a) *nagiba kratkoročne krive agregatne ponude (AS krive)* i (b) *određivanja pozicije krive agregatne tražnje (AD krive)*. Naime, on ističe da se sva alternativna shvatanja mogu pratiti kroz odgovore na sledeća pitanja: (a) *uloge agregatne tražnje u determinisanju društvenog proizvoda (output-a) i zaposlenosti* i (b) *relativnog značaja monetarnog i drugih faktora kao determinanti agregatne tražnje*.⁸

Grupa poznatih američkih ekonomista, David Beg, Stenli Fišer i Rudiger Dornbuš (David Begg, Stanley Fischer i Rudiger Dornbusch), analiziraju razlike između pojedinih škola u zavisnosti od njihovog stava prema četiri ključne pretpostavke: (a) *da li se tržišta čiste i kojom brzinom*, odnosno kojom se brzinom vrši prilagođavanje i uspostavljanje pune zaposlenosti; (b) *da li je ili ne ravnoteža jedinstvena, odnosno da li postoji histerzis (hysteresis)⁹ efekat po kome povremeni šokovi (shocks) imaju trajan efekat na dugoročnu ravnotežu*; (c) *način na koji se formiraju očekivanja*, odnosno da li su u pitanju egzogena, adaptivna ili racionalna očekivanja; i (d) *koji je relativni značaj kratkoročnog i dugoročnog u ekonomiji*.¹⁰ Ova poslednja pretpostavka objedinjuje predhodne, jer ekonomisti koji veruju da se tržišta brzo čiste i brzo uspostavljaju opštu ravnotežu prioritet će dati merama kojima se utiče na povećanje potencijalnog outputa, odnosno dugoročnim merama na strani ponude u odnosu na kratkoročne mere upravljanja tražnjom. Suprotno, ekonomisti koji insistiraju na sporom tržišnom prilagođavanju i veruju u mogućnost visokog nivoa tzv. kejnzijanske (ne voljne) nezaposlenosti, prihvataju nužnost upravljanja tražnjom radi postizanja kratkoročnog cilja – pune zaposlenosti, odnosno ostvarenja potencijalnog društvenog proizvoda.

Imajući u vidu faktore koji se uglavnom uzimaju kao determinante razlika između pojedinih škola, i uzroka njihovih neslaganja, može se zaključiti, da i pored toga što na prvi pogled izgleda da se oni nalaze u oblasti makroekonomije, na nivou funkcionisanja ukupne privrede, ipak u njihovoj osnovi je različito shvatanje funkcionisanja privrednih subjekata – domaćinstava, preduzeća i vlade.

⁸ Froyen, R.T. (1990) *Macroeconomics* Macmillan Publishing company, str. 365–372.

⁹ Termin preuzet iz fizike i govori o zaostajanju, odnosno o pojavi kada rezultati zaostaju nakon delovanja njihovih uzročnika.

¹⁰ Begg, D., Fischer, S., Dornbusch, R. (1994) *Economics*, The McGraw–Hill Companies, str. 560–564.

2. Podela na osnovne pravce savremene ekonomske teorije

Činjenica da se različiti faktori mogu uzeti kao osnova podele savremene ekonomske teorije, pri čemu se pojedinim faktorima mogu dati različiti stepeni značaja, razlog je da u ekonomskoj literaturi ne postoji saglasnost po ovom pitanju. Jedan opšti pristup, zasnovan na razlikama koje su dovoljno velike i značajne, koji zanemaruje one faktore koji upućuju na veću nijansiranost ekonomske teorije i politike, omogućuje oštru distinkciju između dva osnovna teorijska pravca.¹¹

Prvi, poznat kao *nova klasična* teorija, javlja se kao radikalna kritika kejnzijanske teorije i politike i predstavlja svojevrsno oživljavanje klasične ekonomije ranijeg perioda. Robert Lukas, jedan od vodećih lidera ovog pravca, smatra da je savremeno traganje za teorijsko zdravom makroekonomijom nastavak tradicije prekejnzijanskih teoretičara.¹² U duhu klasične teorije oni prihvataju pretpostavke o fleksibilnosti nadnica i cena i njihovom brzom prilagođavanju promenama ponude i tražnje. Tržišni mehanizam deluje kao samokorigujući mehanizam i ukoliko deluje bez prepreke, ostvaruje ne samo kratkoročno već i dugoročno punu zaposlenost. Otklanjanjem egzogenih ograničenja i uspostavljanjem konkurencije automatski se rešavaju moguće neravnoteže. Pod ovim pretpostavkama Smitova 'nevidljiva ruka' ponovo funkcioniše donoseći boljitak i pojedincu i društvu. Uplitanje države u funkcionisanje privrede samo doprinosi poremećajima, bilo na strani ponude ili tražnje, izazivajući nezaposlenost ili inflaciju, ili jedno i drugo istovremeno.

Drugi, poznat kao *kejnzijanski pravac*, zasniva se na shvatanju da tržišne privrede ne poseduju automatski mehanizam koji obezbeđuje, bar kratkoročno, punu zaposlenost svih faktora proizvodnje. Polazi se od pretpostavke da se nadnice i cene ne prilagođavaju brzo, pa zato nezaposlenost može biti visoka i dugotrajna. Samokorektivni mehanizam koji bi pod uticajem nezaposlenosti brzo smanjio najamnine je slab i nepouzdan. Zato država mora da upravlja agregatnom tražnjom (monetarnom i fiskalnom politikom) radi postizanja pune zaposlenosti. Oni veruju

¹¹ Oslikavajući složenost određivanja glavnih struja u ekonomiji Lester Tarou (Lester Thurow) ih upoređuje sa kretanjima u okeanu: "Kad zacrtavamo glavne struje koje njima teku, ne smemo zaboraviti podstruje i virove što su uvek prisutni u okeanu, krećući se u suprotnim smerovima; osim toga, okean je uvek raznovrsniji od kartografske apstrakcije. No, Golska struja ipak polazi iz Karipskog mora, uzlazi duž istočne obale sjedinjenih Država, pa skreće prema Evropi, te putem vrlo značajno utječe na klimu i Sjeverne Amerike i Evrope. Throw, L.C. (1987) *Opasni tokovi razvoja ekonomske teorije*, CEKADE, Zagreb, str. 9.

¹² Lucas, R.J. (1977), *Understanding Business Cycles*, Journal of Monetary Economics, prevod Sveska I Hrestomanija ekonomske teorije (1986), str. 2.

da vladina intervencija, tzv. 'vidljiva ruka', omogućava privredi i preduzetnicima da ostvare bolje ekonomske performanse.

Ovakva globalna podela sigurno je dosta pojednostavljena, ali ona ipak ukazuje na dve konkurentske doktrine koje nude različite 'vizije' funkcionisanja savremenih tržišnih privreda i različite preporuke za ekonomsku politiku. U okviru ovih 'vizija', zahvaljujući daljem napretku u razvoju analitičkih instrumentarijuma i svestranoj analizi privrednih ciklusa, inflacije i nezaposlenosti, dolazi do modifikovanja osnovnih pristupa i njihove diferencijacije na pojedine škole.

U okviru *prvog pristupa* najčešće je prisutna podela na (a) *monetarizam*, (b) *novu klasičnu školu*, ili *školu racionalnih očekivanja*, odnosno kao oštija varijanta monetarizma poznata kao 'Mark II', u zavisnosti od naglaska na pojedine karakteristike ove škole i (c) *ekonomiju ponude*. Međutim, autori koji više insistiraju na teorijskom aspektu, ekonomiju ponude ne izdvajaju kao posebnu školu, već je posmatraju kao poseban pristup ekonomskoj politici u okviru ovog osnovnog pravca. Takođe, kao o ekstremnoj varijanti nove klasične škole govori se o (d) *teoriji realnih privrednih (poslovnih) ciklusa* (real business cycle theorists), koja zanemaruje svako odstupanje stvarnog od potencijalnog društvenog proizvoda i ističe promene u samom kretanju društvenog proizvoda pod uticajem poremećaja u realnim varijabilama.

U okviru *drugog pristupa*, koji nastavlja kejnzijansku tradiciju, moguća su mnoga nijansiranja,¹³ ali poslednjih decenija pored (a) *postkejnzijanzizma* najčešće se govori o (b) *novom kejnzijanzizmu*, kao o posebnoj značajnoj alternativi. Grupa poznatih autora,¹⁴ međutim, vrši podelu na (a) *eklektički kejnzijanzizam*,¹⁵ sa novim kejnzijancima kao varijantom ovog smera i (b) *ekstremni kejnzijanzizam*.

Na vezu između faktora koji mogu biti osnova alternativnih škola, pri čemu su razlike u nijansama, ali sa značajnim implikacijama na teorijske i praktične zaključke, ukazuje sledeći uporedni pregled.¹⁶

---

¹³ Bernard Corry navodi da postoji (skoro) 57 vrsta kejnzijanzizama, ali da se čine pokušaji da se elementi drugačijih makroekonomskih pristupa objedine u kejnzijanski okvir. B. Corry, *Keynesova ekonomija: revolucija u ekonomskoj teoriji ili politici?*, Marksizam u svetu (1988) br. 4., str. 149–150.

¹⁴ Begg, D., Fischer, S., Dornbusch, R., op.cit., str. 564–570.

¹⁵ Interesantna je činjenica da ovoj grupi pripada veliki broj nobelovaca kao što su Robert Solow, James Meade, John Hicks, James Tobin, ali uz napomenu autora da su im nagrade dodeljene u periodu kada je većina ekonomista bila kejnzijanske orijentacije.

¹⁶ Op.cit., str. 570.

Tabela 2. Osnovne karakteristike glavnih pravaca u odnosu na funkcionisanje privrede

	<i>Novo klasičari</i>	<i>Monetaristi</i>	<i>Ekliktički kejnzijanci</i>
Čišćenje tržišta	vrlo brzo	prilično brzo	prilično sporo
Očekivanja	racionalna - prilagodavanje je brzo	adaptivno - prilagodavanje nešto sporije	može biti i brže i sporije - naivna
Drugi/kratak rok	Nema razlike jer je prilagodavanje brzo	dugi rok je važniji	prednost kratkom roku
puna zaposlenost	privreda je uvek blizu	nikada nije isuviše daleko	može biti daleko
histerezis	nije problem	nije problem	može biti veliki problem
preporuka za ekonom. pol.	upravlj. tražnjom je beskorisno; mora se početi od ponude	monetarno pravilo	upravljanje tražnjom je važno

Pregled prezentira specifičnosti i isključivosti pojedinih škola, ali i komplementarnost i podudarnost po pojedinim pitanjima, mada ekonomskom literaturom dominiraju naslovi i rasprave kojima se ističu postojeće kontroverze kao što su: Kejns versus klasika, kejnzijanzizam versus monetarizam, dohodovno – rashodni pristup versus kvantitativna teorija novca, fiskalisti versus monetaristi, intervencionizam versus neintervencionizam, upravljanje tražnjom versus upravljanje ponudom, gradualizam versus radikalizam, pravila versus diskrecije i itd. Mnogi smatraju da se zbog preteranog insistiranja na razlikama zanemaruje postignuta saglasnost, koja se pre svega odnosi na shvatanje, da makroekonomija mora pokloniti veću pažnju mikroekonomskim osnovama.

Zaključak

Postojanje više škola savremene ekonomske misli, nakon sloma kejnzijanskog konsensusa u ranim 70–im, doprinosi oceni da je ona u "stanju zbrke" (state of disarray).¹⁷ Ipak, imajući u vidu opšte karakteristike pojedinih škola, može se

¹⁷ Brunner, K. (1989) *The Disarray in Macroeconomics*, F. Capie, G. Vood (eds) *Monetary Economics in 1980 s*, Macmillan, London

zaključiti da taj razvoj ustvari predstavlja dalju "evoluciju klasično kejnzijanske debate".¹⁸ Tako sve varijante kejnzijanskog pravca su jedinstvene u shvatanju da je privredna nestabilnost rezultat "neke vrste tržišnog nedostatka velikog obima" i zbog toga nužnosti stabilizacione politike. Suprotno, monetarizam, nova klasična škola i teorija realnog privrednog ciklusa veruju u tržišne snage kao ravnotežni mehanizam i izražavaju ozbiljnu sumnju u poželjnost i sposobnost vladine intervencije da ostvari postavljene ciljeve.

Međutim, od sredine 70-ih preovlađuje uticaj škola koje se javljaju kao "nove" – nova klasična škola i novi kejnzijizam. I mada pripadaju različitim opštim pravcima – klasičnom i kejnzijanskom, zajedničko im je analiza agregatne ponude, suprotno do tada važeće ortodoksije (kejnzijanske i monetarističke) koja istražuje faktore determinisanosti agregatne tražnje i posledice politike upravljanja tražnjom. Zajedničko školama sa atributom "nove" je shvatanje da makroekonomski modeli moraju biti zasnovani na mikroekonomskoj osnovi. Gerrard ističe post-kejnzijizam i (neo)austrijsku školu kao radikalni pravac koji se kritički odnosi prema glavnim strujama bilo da pripadaju ortodoksiji ili "novim" školama.¹⁹

I mada se širi polje saglasnosti između pojedinih škola ipak ostaju bitne razlike tako da zahtev za novim konsensusom i sintezom oba pristupa ostaju i dalje u sferi nade i budućnosti. Zato, imajući u vidu razvoj ekonomske misli, ostaje i dalje tvrdnja Wickesell-a da je samo na polju ekonomije stanje rata trajno i permanentno.

---

¹⁸ Snowdon, B., Vane, H. (1997) *New – Keynesian economics today*, B. Snowdon, H. Vane (eds) *Macroeconomics Reader*, Routledge, 458.

¹⁹ Gerrard, B. (1996) *Review Article: Competing Schools of Thought in Macroeconomics – An Ever-Emerging Consensus?*, *Journal of Economic Studies*, 23, str. 53–69.